

LGAD VASAROS KONFERENCIJOS „GRUPĖS LYDERIS: ASMUO IR VAIDMUO“

2017 M. BIRŽELIO 23-25 D. MOLĖTŲ RAJONAS,

pranešimas

“Grupių analizė - malonumo ir realybės principų dinamika”

Erna Petkutė, LGAD.

Froidas savo knygoje **Anapus (virš) malonumo principo** pristato „mirties instinkto“ koncepciją. Šis radikalus posūkis jo teoriniame ieškojime sukūrė psichoanalitinį pasaulį – mirties instinktas yra motyvuojanti jėga žmogaus gyvenime. Iki šiol Froidas rašė apie seksualinį instinktą ir savisaugos (self preservation) instinktą. Tai buvo pirmoji iš dviejų jo dvigubo instinkto teorijų. Antroji dvigubo instinkto teorija, paskelbta „Beyond the pleasure principle“ , paremta visiškai nauja mintimi apie tai , kad mirties instinktas skatina ieškoti ir paversti gyva į mažiau gyva

(animate into inanimate status). Anksčiau vyraujantis malonumo principas žmogaus psichiniame gyvenime pakibo kaip ginčytinas. Kaip mirties instinkto išbrova arba įgyvendinimas galėjo būti išgyvenamas kaip sukeliantis malonumą, klausia S.Achtaras.

Mirties instinkto atradimas išskėlė ir sustiprino agresijos reikšmę žmogaus psichiniame gyvenime. Anksčiau Froidas, rašydamas apie sadizmą, įtraukė jį kaip seksualinės varos komponentą. Seksualinė trauka yra paremta ir sadistiniu užvaldymu. O mazochistinis nuolaidumas - tai pasyvus žiaurumas. Tai yra aprašyta **Trijose esse apie seksualumo teoriją**.

Tačiau dabar Froidas teigia, kad agresija yra atskira mirties instinktui priskiriama vara. O seksualinis instinktas ir savisaugos instinktas sudaro **vieną gyvenimo instinktą**. Taigi žmogaus psichinis gyvenimas yra mirties ir gyvenimo instinktų kova. „ Civilizacija ir jos nepasitenkinimas“ kalba kaip įgimtas agresyvus instinktas yra suvaldomas ir tarnauja tam, kad žmogus valdytų gamtą. Froido gresyvumo koncepcija tampa labai svarbi, tačiau ji glumina jo pasekėjus , ypač tai liečia ego psichologus (Breneri, Hartmana, loewenstainą, A. Freud, Krisą).

Savisaugos instinkto reikšmės sumažėjimas . Si sudaro self protection and self- seeking jėgos, kurias Froidas priskyrė realybės principui. Tačiau pats visą savo energiją skyrė seksualinio ir mirties instinkto supratimui.

Tik vėliau M. Balintas panaudojo terminą non erotic primary love, kuris buvo prilyginamas priepiraišumo kaip išgyvenimo pagrindo poreikiui. D.Winnicottas kalbėjo apie „Ego poreikius, P.Casement- as apie raidos poreikius.

Mirtis yra fundamentalus žmogaus sąmonės turinys. Netgi tokie patyrimai kaip prarasti seksualinį potraukį arba prarasti meilės objektą yra susiję su mirties sąvoka, lydinčia per visą gyvenimą.

Mirties instinkto teorijos vystymo lydere vadinama M. Klein, nes ji rašė apie visur glūdinčią eksternalizuotą poreikį sugriauti gerą objektą ir tokiu būdu suvokti kaip žmogaus sąmonėje atsiranda blogi objektai, žiaurūs impulsai ir ir paranoidinis nerimas ir baimės. Jos kolegos ir

mokiniai W.Bionas ir Rosenfeldas vystė teoriją ne apie tiesioginį mirties instinktą, bet apie subjektyvaus ir tarpasmeninio gyvenimo vertės ir prasmės iškraipymą ir griovimą.

Klinikiniu požiūriu, mirties instinkto pripažinimas keičia psichoanalitiko supratimą apie paciento patyrimą.

Kalba apie laidotuves reiškia ne tik paciento baimės užbaigti terapiją ir separacijos nerimo apraiškas, bet ir paties paciento baimę mirti arba susidurti su mirtimi ir pripažinti kad jis yra mirtingas. Mirties instinktas gali turėti gerybinę formą, kai jis suvokiamas ir jo sukeltas nerimas pakeliamas, ir piktybinę formą, kai instinkto apraiškos įgauna griaunančią ryšius sadomazochistinę pusę, taip pat pasireiškia sunkia psichosomatika – autoimuninėmis ligomis, didžiulius atminties plyšius.

Nė viena kita teorija nesukėlė tiek kupinų diskusijų, debatų ir skilimo tarptautinėje psichoanalitikų bendruomenėje – Ego psichologai išsiskyrė su Klein pasekėjais, froidistai ir reformuotojai taip pat susipriešino .

O.Kernbergas, kalbėdamas apie Froido mirties instinkto ir agresijos reikmę, pabrėžia ne tik kaip tai pasireiškia individualioje terapijoje su sunkiasi ribinės organizacijos narcizinio tipo pacientais, bet ir nestruktūruotose grupėse. Froidas **Grupių psichologijoje ir ego analizėje** pateikia paaiškinimą kaip agresija gali tapti nevaldoma . Kernbergas sako kad sukrečiantį panašumą patiria grupės, kurios turi vienintelę užduotį – tyrinėti savo patyrimą. Pirmasis požymis neatidėliotina ir staigi nerimo aktyvacija ir bandymas išvengti nerimo, ieškant guodžiančio ir seneliško lyderio, kuris pirmas įspūdis, nuramina grupės nerimą. Tačiau šios pastangos neduoda vaisių ir tada grupė išvysto didelį žiaurumą (violence) ir paranojiško grupės lyderio paiešką, taip pat suskyla grupės viduje arba atpalaiduoja grupės ir išorinio pasaulio į gerą, idealizuotą ir blogą persekiojantį objektus. Ir tada grupė puola savo suorojektuotą neigiamą dalį grupės viduje arba išorėje ir saugodami idealizuotą grupės dalį. Arba negalėdama nugalėti suprojektuoto blogo objekto, pati save sugriauna tokiu būdu, neprarasdama patologinio didingumo.

*Sistemų teorijos paradigmos įnešė į grupinės analizės teoriją supratimą apie sistemos gyvavimo dėsningumus, vystymąsi, atvirumą, dinaminės sąveikos ir pusiausvyros siekimą. Sistemų teorijoje atskiras individas nėra pagrindinis pačios sistemos atžvilgiu, individuali istorija nėra lemianti individo pasikeitimą. Viską lemia sistemos narių sąveika. Grupinės analizės teorijoje individuali istorija ir pasąmoninė dinamika turi žymiai didesnę svarbą, bet grupių dinaminės sąveikos dėsniai taip pat užima svarbią vietą. Visuminis reiškinių matymas yra vienas iš pagrindinių grupinės analizės teorijos pamatų. Foulkes rašė, kad sveikas organizmas veikia kaip visuma ir jį galima aprašyti kaip sistemą. Tarp grupės narių sąveikų vyrauja dinaminė pusiausvyra. Kiekvienas grupės narys įneša savo indėlį į bendrą ryšių tinklą (communication network). Individas nėra svarbesnis už visuomenę, vienok yra visuomenės sukurtas ir veikiamas. Taip kaip individas yra biologinis vienetas, taip **grupė yra psichologinis vienetas.***

Individas yra įtrauktas į socialinių ryšių tinklą, persmelktą transpersonalinių procesų. Kiekviena mintis, kiekvienas žodis, kuris individui atrodo kaip jo asmeninis, iš tikrųjų yra pasidalinamas su visa socialine grupe. Kalba yra šio pasidalinimo ir bendrumo įrankis. Kiekvienas individas turi poreiki komunikuoti ir prisitaikyti, kad išgyventu, todėl mūsų psichologinė kultūra supa individa, bet jis samoningai nesuvokia jos. Kultūrą galima isisamoninti tik, pavyzdžiui, patekus į kitos kultūros aplinką, patirti kokia didele reikšme ji turi mūsų saugumui ir identitetui. Foulkes aprašė

pamatinę matricą (foundation matrix) kaip apjungiantį individus biologinį, istorinį, socialinį, kultūrinį pagrindą. Bendravimui suteikiama prasmė tada, kai egzistuoja pamatinė matrica, kurią grupės nariai atsineša į terapinę trupę ir patyrimas to, kad individas yra unikalus, imanomas tik su sąlyga, kada tai yra bendra grupės nariams. Remdamasis Goldšteino teorija Foulkes rašė, kaip pati grupė funkcionuoja ir sąveikauja su aplinkiniu pasauliu bei savo viduje kaip visuma, kur kiekvienas jos narys gali būti apibrėžtas tik visos grupės tinklo kontekste. Grupė veikia ir yra veikiamas individo. Perfrazuojant Van der Kleij (is Behr ir Hearst, 2005) individo ir grupės sąryšio prasmę: grupės nariai yra tartum žodžiai, kurie igyja prasmę, platesnę negu objektų vardai, tik būdami sakinyje, tai yra priklausydami vienas nuo kito. Šia koncepciją Foulkes aiškino taip: grupėje susiformuoja dinaminė matrica, kuri apibūdinama kaip hipotetinis grupės interpersonalinių ir transpersonalinių ryšių ir komunikacijų tinklas, kurio kiekvienas susikirtimo mazgas yra veikiamas ir pats veikia patį tinklą ir jo mazgus. Pavyzdžiui, terapeuto pasakyta interpretacija grupei paveikia ir kiekvieną grupės narį ir grupę kaip visumą tos grupės kontekste, tačiau poveikis kiekvienam yra skirtingas. Visos grupės komunikacijos vyksta šioje dinaminėje matricoje, kuri tampa operaciniu pagrindu tiek intrapsichiniams tiek tarpasmeniniams ryšiams. Ji yra patalpinta platesniame kontekste t.y. pamatinėje matricoje.

Foulkes (1984) aprašydamas grupės fenomenologiją atskleidė tam tikrus specifinius tik grupėms būdingus faktorius, veikiančius terapinį procesą. Dabar trumpai juo apminesime:

Socializacija per grupę /arba grupės dėka (socialization through the group) – tai faktorius, kuris rodo, kad socializacija vyksta visą žmogaus gyvenimą, nes jis visą laiką vienaip ar kitaip yra veikiamas grupių. Foulkes pavartota “individo simptomų grupėje tolerancija” žymiai pranoksta įprastą socialinę toleranciją. Grupė yra pajėgi priimti tuos simptomus, juos išlaikyti, aiškintis ir koreguoti. Grupė klausosi nediferencijuotos neartikuoliuotos individo kalbos ir prisideda prie aiškesnės individo problemos formulavimui. Žmogus patiria emocinį palengvėjimą ir nerimo sumažėjimą, kai kiti grupės nariai identifikuoja su jo problemomis. Grupės patirtis sušvelnina nelanksčias, pasikartojančias gynybas. Perfrazuojant Foulkes, “šnekėjimas ima tarnauti komunikavimui”.

*Atspindžio fenomenas (mirror phenomena). Šis fenomenas yra suvokiamas (Pines, 1984) plačiau už gynybos mechanizmus, kurie H.Kohuto savasties psichologijoje vadinami veidrodiniu atspindėjimu. Asmuo atsiduria jo paties socialinio, psichologinio ar kūno įvaizdžio atspindžių sistemoje. Šiuos atspindžius jam suteikia grupės nariai. Tokiu būdu paveikiamas arba pakoreguojamas jo identiškumo išgyvenimas. Iš vystymosi psichologijos žinoma, kad vaikas palaipsniui ima atskirti save nuo kito asmens psichologinio atspindėjimo dėka. Užuojautos, empatijos, identifikacijos, imitacijos, eksternalizacijos ir internalizacijos dėka grupė padeda pakeisti neurotišką ir narcisistišką savęs suvokimą. Atspindžio fenomeną Foulkes vertino kaip vieną iš esminių ir manė, kad grupė paprastai suteikia panašų į tikrovėje patiriamą atspindėjimą, **pasizymintį gerybiniais efektais**. Ši nuomonė vėlesnių autorių (Nitsun, 1991) buvo ginčijama, nes grupei gali būti būdingas ir **piktybinio atspindžio fenomenas**, kuris apibūdina, kaip nepageidaujamos atskeltos grupės narių savybės, jausmai ar fantazijos priskiriamos vienam nariui ir per grupės kontrolę yra suvaldomos.*

Kondensavimo (condenser) fenomenas. Taip Foulkes pavadino reiškinių, kai grupės nariai sąveikaudami tarpusavyje sumažina pasipriešinimą ir išlieja giluminę primityvią medžiagą pagal iškrovos modelį. Tai panašu į grupės įvykių ar asociacijų paskatintą fantazijų, baimių, sapnų prasiveržimą, kurį sunku sąmoningai susieti su realybės lygmenyje vykstančiais įvykiais. Tokiai iškrovai būdingas žymus afektinis nuspalvinimas ir nustebimo patyrimas. Autorius vadina tai

grupės vysytymosi eigoje susikaupusios kolektyvinės sąmonės pasireiškimu.

Grandinės (chain) fenomenas. Jis pasireiškia grupei laisvai ir be specialios temos vedant diskusiją ir prilygtų laisvų asociacijų proveržiui individualioje analitinėje terapijoje. Kondensavimo fenomeno dėka susikaupusi patirtis kiekvieno grupės nario papildoma ir pagilinama, jam pasidalinus savo asociacijomis ar išgyvenimais, tačiau sukasi apie tą pačią pagrindinę tuo metu grupei temą. Grandinės fenomenas pagilina komunikacijos procesą ir skatina grupės dinamiką.

Rezonansas (resonance). Grupių supratimo teorijoje remdamasis individo psychoseksualinio vystymosi fazių koncepcija, fiksacija tam tikroje fazėje arba regresavimu į ankstesnę vystymosi fazę, Foulkes pabrėžė, kad grupėje kiekvienas jos narys bus linkęs reaguoti arba rezonuoti pagal savo asmeninio išsivystymo fazę. Tai reikštų, kad grupėje vienu metu vienos temos atžvilgiu bus grupės narių, sureagavusių edipiniame, analiniame arba oraliniame fiksacijos arba regreso lygmenyje.

Foulkes taip pat atžymėjo ir kitus grupėms būdingus fenomenus: *teoretizavimą* arba susikurtą ar įsivaizduojamą savo patirties paaiškinimą; *palaikymą*, kurį apibūdina panašiai kaip konteinerio arba laikymo fenomeną, žinomą iš psichoanalitinių teorijų; *subgrupių susikūrimą* identifikacijos ir neigimo pagrindu; *tylą* kaip komunikavimo priemonę ir, gali būti, kad vieno grupės etapo pabaigą bei kito pradžia; *atpirkimo ožio* fenomeną, kaip projekcijų ir perstūmimo objektą; *svetimojo fenomeną*, kuriam priskiriamos grėsmės ir pavojingumas, bei sudėtingas grupės darbas su savo ir svetimojo narcizinės patirties integravimu; *istoriko* fenomenas, pasižymintis grupės pasipriešinimu ir regresija, fiksacija į praeitį bei jungimo su dabartimi funkcija; *ritmas ir įtampa*, kurią patiria kiekviena grupė ir kurie gali būti tiek integruojantys, tiek trikdantys, nes grupėje turi vykti „draugiškų ir priešiškių elementų“ analizė, pasipriešinimo ir darbo kaita.

Foulkes(1964) yra išskyręs ir apibūdinęs keturis *grupės funkcionavimo lygmenis*. Jis remėsi Wernicke idėjomis apie tai, kokiose sferose gali būti 'sutalpinta“ psichozė. Wernicke išskyrė a/ išorinį pasaulį ir pavadino jį allopsyche, b/ kūniškumą arba somatopsyche ir c/asmenybę arba autopsyche. E.Eriksonas apašydamas vaiko vystymąsi, sudėliojo tokią jo psichikos vystymosi į seką: autokosmą, mikrosferą ir makrosferą. Taigi grupės gyvavime iš paviršiaus į gylį Foulkes išskyrė, kad grupėms yra būdingas:

1.*Tikrovės lygmuo* (current level) tai sąmoningai ir objektyviai suvokiama grupė ir jos patirtis, kuri atstovauja bendruomenę, visuomenės nuomonę, papročius ir panašiai.

2.*Perkėlimo lygmuo* (transference level) apsprendžia dabartinius perkėlimo santykius grupėje praėjusio jos narių patyrimo šviesoje. Grupė gali būti suvokta kaip šeima, kurioje yra vedantysis – tėvas arba motina -ir grupės nariai kaip broliai ir seserys.

3.*Projekcijos lygmuo* (projective level) arba kūno ir proto įvaizdžių lygmuo. jis prilygintinas ankstyviesiems primityviems narciziniams objektų ryšiams. Grupės nariai išorėje atspindi individualios vidinės savasties sąmoninius elementus. Grupė gali tapti kūno arba motinos įvaizdžiu.

4.*Pirmykštis lygmuo* (primordial level), kuris yra kildinamas iš kolektyvinės istorinės sąmonės ir skatinamas bei persmelkiantis grupės gyvavimą, aprasantis kolektyvinius vaizdinius ir fantazijas. Usandivaras (Usandivaras, 1989) parodo, kaip grupė gali, būdama pakankamai saugiai regresavusi, ištyrinėti pirmykščio lygmens turinį. „Kiekvienas grupės narys gali nukeliauti į savo asmeninį požemių pasaulį, surasti savo atskilusias dalis ar įkalintą savastį, suvokęs, kokie demonai laiko ją uždarytą, ir išlaisvinęs saugioje grupės aplinkoje integruoti. Tai tampa įmanoma,

kai grupė būna saugiai regresavusi“ - teigia šis autorius.

Kai individas nepritampa prie grupės, tai kalbame apie individo nesuderinamumą su grupe ir grupėje pasireiškiančius interpersonalinius sutrikimus. Interpersonaliniai sutrikimai gali iškilti elgesio arba simptomų būdu. Tokia neurotiška, individualistiška individo pozicija yra destruktivi ir nekomunikatyvi. Terapijos grupėje tikslas yra paversti simptomų kalbą bendravimo kalba. Čia galima prisiminti ir psichoanalizės teoretikus, kad ne turinys, bet pats komunikavimas lemia sveikimo procesą. Ir tol, kol individas nesuras komunikatyvaus būdo išreikšti savo kentėjimo, jį kamuos nerimas ir simptomai. Čia pasireiškia energijos dėsnis – kai simptomų energija grupėje pavirsta bendravimo energija. Kadangi terapinė grupė turi savo rėmus, jų dėka pacientas pakartoja ir perdirba savo neprisiderinimą arba dezadaptyvų elgesį. Toks neprisiderinimas yra kilęs iš pirminės individo grupės- šeimos- ir individas vėliau jį kartoja visose vėlesnėse grupėse – darželyje, mokykloje, darbe ar savo pačių sukurtoje šeimoje. Terapinė grupė yra perkėlimo grupė, kurioje veikia nesąmoningi projekcijos, projekcinės identifikacijos, introjekcijos ir identifikacijos mechanizmai. Šių mechanizmų patyrimas ir stebėjimas ir leidžia juos išversti iš simptomų kalbos į komunikacinius procesus. Grupinės analizės požiūriu pati grupė yra sau psichoterapeutas. Dar kitaip tariant kiekvienas arba nė vienas nėra psichoterapeutas. Šis teiginys reikalauja paaiškinimo. Kadangi pirminis psichologinis vienetas yra grupė, o jos egzistavimo prielaida yra komunikavimas, tai grupė tampa psichoterapiška. Foulkes naudojo apibrėžimą, kad grupinė analizė yra psichoterapijos forma, kurioje grupė analizuoja save (grupę) įskaitant grupės vedantįjį. Individuali psychopatologija užblokuoja komunikavimą grupėse. Analizuojant konfliktus komunikavime, grupė gali suvokti savo bendravimo psychopatologiją. Grupė tampa psichoterapiška tik tada, kai įgyvendinamas settingas su gerai apibrėžtomis ribomis, taisyklėmis ir skatinama grupine analitine kultūra. Šios sąlygos sukuria tarpinę erdvę, kurioje gali vykti laisvai plaukianti, nedirektyvi diskusija tarp visų grupės dalyvių. Ši diskusija yra kaip mokymasis komunikuoti ir čia “ grupė gali būti palyginta su vaiku, kuris mokosi kalbėti (Foulkes ir Anthony, 1968). Laisvai plaukianti diskusija ir analitinė nuostata yra reikalingos tam, kad mes galėtume pasiekti sąmoningus procesus grupės viduje ir tarp grupių, o taip pat ir atskirų individų viduje. Kadangi grupės yra terapiškos, nes “pacientai paskatina vienas kito reakcijos normos ribose ir slopina neurotines reakcijas todėl, kad kolektyviai grupė sukuria normą, nuo kurios kiekvienas individas gali skirtis” (S.H.Foulkes 1948). Kiekviena individas turi poreiki priklausyti kam nors arba nuo ko nors. Priklausomybė pradiniam grupių vystymosi etape yra labai terapiška ir suteikia grupei kolektyvinės galios patyrimą. Tokios priklausomybės nuo lyderio frustracija sukelia pasipriešinimą. Grupės vedantysis visada yra svetimas grupėje, jis visada yra „ne-mes“. Priklausomybės frustracija skatina diferenciaciją ir skirtumų pasireiškimą. Taip tenka įsileisti svetimas mintis ir svetimą patirtį, kas yra diferenciacijos požymis. „Įsileisti į namus nepažįstamąjį“tai yra nepažįstamą patirtį – tai F.Dalal metafora. Individualumas susikuria tada, kai individas ima po truputi skirtis nuo grupės sukurtų normų ir laukimų. Laisvos diskusijos eigoje pokalbis gali pakrypti dviem kryptimis, pasak W.Knauso. Vienas kraštutinumas – tai gili grupės regresija ir grupės vedančiojo kaip visagalio lyderio iškėlimas, kai individualumas paaukojamas simbiotiniams siekiams. O kitas kraštutinumas – tai autonomija ir individualumas, vedantis prie izoliacijos. Šie pavojai dinaminio požiūriu turi ir teigiamą vystymosi potencialą, jeigu grupė perdirba priklausomybės poreikį, destruktivią neapykantą ir skėlimą dėl šių poreikių nepatenkinimo. Grupės vedantysis turi pakelti ir paskatinti grupę perdirbti regresyviuos poreikius ir siekti labiau lygiaverčio komunikavimo. Pagal Pines, Foulkes buvo **grupės fasilitatorius**, skatinantis komunikacijos procesus.

Foulkes teorijos silpnybės. Jis pabrėžė ir pervertino grupės teigiamą įtaką neurozinių konfliktų

ir asmenybės integracijos išsprendimui. Jis ypatnagai dažnai, pasak Nitsuno, vartojo žodį “Visuma“, grupę kaip visuma. Ir kritikavo objektų ryšių teoriją, dėl dalinių objektų sąvokos įvedimo, nes asmenybė jo manymu yra visybiška, vientisa, sudaro visumą. Ir grupę kaip ir individas gali pasiekti vientisumą arba individuaciją (Jungo terminais).

Tačiau fragmentacijos ir skilimo reiškmės nuvertinimas daro Foulkes teoriją silpna. Jo teorija stokoja dinaminio paaiškinimo kokios jėgos verčia grupę vystytis. Labai svarbu, kad Skinneris, kuris buvo ir labai zymus šeimu terapeutas, pripažino kaip ilgai save kaltino, kad nesupranta foulkeso teorijos ir negali jos gerai isaiskinti studentams, o vėliau suprato, kad tai pati teorija stokoja aiskumo ir dinaminio pagrindimo. (Metafora apie nuogo karaliaus aprengimą.)

Nors Foulkes buvo pozityviai nusiteikęs grupės kaip analitinio įrankio galia ir idealizavo grupes, kiti autoriai turėjo skirtingas nuostatas grupių teorijos atžvilgiu ir toliau vystė dar neišrutuliotą analitinių grupių sampratą. Pasak autorių, Froidas vis mažiau tikėjo psichoterapija, o Foulkes – ją idealizavo. Moris Nitsun, Farchad Dahlal, Ralph Stacey (Behr ir Herst, 2005) yra vieni iš tų, kurie kritikuoja Foulkes pažiūras. Didžiausia grupių teorijos prieštara yra tame, kad Foulkes sujungė diadinę intrapsichinę asmenybės sampratą ir socialinius tarpusavio sąveikos dėsnius, prieštaraudamas savo paties palaikomai idėjai apie libido ir destruktijos dinamiką, perdėtai vertino teigiamą grupės įtaką, nesugebėjo paaiškinti individo ir grupės kaip visumos sąryšio dėsningumų.

Praktikoje gerai atrinkta, sudaryta pagal dinامينius ir klinikinius požymius, vedama saugiam ir pastoviam setting-e pagal analitinius dėsningumus grupė gali padaryti didelį progresą ir jai tinka pasakymas, kad galima pasitikėti grupe. Bet realybė yra tokia, kad grupių terapeutai veda grupes nepalankiomis sąlygomis, kur yra priešiška ir nenuspėjama aplinka, kur jie negali pasirinkti ir atrinkti pacientų, narių motyvacija labai ambivalentiška ir dalyvavimas yra labai sutrikęs, daug išveikų. Toks realybės principas įneša nerimo ir nusivertinimo kiekvienam grupės vedančiajam.

Todėl pasiekti ambivalencijos stadiją profesinėje raidoje ir grupių dinamikoje, o taip pat organizacijos vystymesi būtų didžiulis pasiekimas.

Froidas **Grupių psichologijoje ir Ego analizėje** pabrėžė, kad bet kuris intymus psichologinis ryšys tarp dviejų žmonių, kuris trunka ilgai – draugystė, santuoka, tėvų- vaikų santykiai ir kitos formos- įgauna ir priešiško, pykčio, nepasitenkinimo atspalvių. Tokios sąvokos, kad šeima yra ideali, nes nesipyksta, tiesiog negali būti.

O Foulkes-ui buvo iškilusi teorinė dilema integruoti agresiją į savo grupių modelį. Jis apsilankė pas Froidą ir Froidas paklausė Foulkes-o ką šis manęs apie nacizmą Vokietijoje ir apie karo neišvengiamybę, o paskui apie Foulkes-o amžių (38m.) tada Froidas pasakė - koks baisus patyrimas jūsų dar laukia. Iš to pokalbio Foulkes suprato, kad Froidas tiki mirties instinktu. Pats Foulkes manė, kad destruktivumas ir savigriova glūdi individe, o ne grupėje. Ir kad grupė atlieka reguliuojantį ir talpinantį vaidmenį, kurio pasekoje individas geriau reguliuoja agresiją. „Nes grupė kaip visuma yra sveikesnė už atskirus jos individus“.

Ironiška, kad psichoanalitinė bendruomenė buvo ypatingai agresyviai nusiteikusi Foulkes idėjų atžvilgiu.

Foulkesui buvo suprantama dviejų varų – libidinės ir mirties – teorija, bet kažkaip jis savo darbuose pagrinde rėmėsi ir iškėlė libidinės varos ir malonumo principą. Tam tikra prasme mes, kaip grupių analitikų bendruomenė, susirinkusi šioje vietoje, visų pirma įsisąmoniname,

realizuojame ir išgyvename libidinės varos variacijas.

Šiuolaikinės grupinės analizės šakos integruoja daugiau psichoanalitinių koncepcijų į savo teorinius ir terapinius pamatus. Tokius žingsnius daro Colin James ir Denis Brown, remdamiesi Donaldu Winnicott-o ir Wifredo Bion-o teorijomis. Savasties psichologijos idėjos jungiamos su grupės koncepcija, kur kalbama apie **grupės savastį** Malcolmo Pines-o, Irene Harwood ir Sigmundo Karterud-o darbuose.

Toliau trumpai aptarsime kitus pagrindinius psichoanalitinius grupių sampratos modelius, kad būtų galima palyginti jų panašumus ir skirtumus. Pagrindinis skirtumas, kaip dirbama su grupėmis, taikant psichodinaminius dėsnius yra, skirtumas to, kas suprantamas esant terapijos objektu ir kokių veiksmų dėka vyksta grupės vystymasis ir pati terapija. Tai gali būti atskiras individas, ir grupė kaip visuma, ir individas ir grupė.

Darbas su grupe kaip visuma. Vienas iš pagrindinių psichoanalitinės grupinės psichoterapijos teoretikų yra Wilfredas Bionas(1963), kuris labai intensyviai bet neilgai dirbo su mažosiomis grupėmis antro Pasaulinio karo metais ir po jo Didžiojoje Britanijoje. Jo ir Foulkes teorinių pažiūrų vystymasis ir mokslinė diskusija prasidėjo tuoj po karo. W.Bionas rėmėsi prielaida, kad grupėje susikuria savo *grupės mentalitetas*, kurį papildo kiekvienas grupės narys. Taigi grupė galima suvokti kaip savotišką visumą arba socialinį individą, kuris ir tyrinėjamas grupės psichoanalizės būdu. W.Bionas buvo M.Klein-objektų ryšių teorijos pradininkės - mokinys ir daugeliui savo pažiūrų apie grupes sėmėsi įkvėpimo šioje teorijoje. Jis pabrėžė, kad grupė sukuria su psichoterpeutu tokius santykius, kokie būdingi santykiams tarp motinos ir kūdikio. Šiems santykiams būdingas tam tikras dinaminis dėsningumas. Visos grupės pasižymi tuo, kad funkcionuoja dviejuose lygiuose vienu metu– sąmoningame ir nesąmoningame pirminių procesų lygyje. Grupės sąmoningą lygmenį Bionas pavadino *darbine grupe* (work group). Nesąmoningo lygmens grupes jis pavadino *pagrindinės prielaidos grupėmis* (basic assumption groups). **Pamatinė prielaida** Bionas vadino nesąmoningas grupės narių fantazijas, kaip pasiekti bazinių poreikių patenkinimą ir išvengti frustracijos. Pirmoji iš šių **pamatinės prielaidos grupių** yra – *priklausomybės grupė*. Šios grupės nesąmoningas siekis yra būti priklausoma bei saugoma stipraus ir autoritariško lyderio, kuriuo dažniausiai skatinamas būti grupės vedantysis. **Antroji grupė** – *tai kovos ir pabėgimo grupė*. Šių grupių pagrindinis siekis yra susivienijant psichologiškai atsiriboti nuo lyderio arba nugalėti lyderį ir taip užsitikrinti savo saugumą. Trečioji **pamatinės prielaidos grupės** rūšis – tai *poravimosi grupė*. Šios grupės tikslas apsisaugoti nuo intymumo ir jo sukeltos frustracijos sukuriant fantaziją apie ateisiantį gelbėtoją arba mesiją, kuris ir išgelbės grupę.

Bionas rėmėsi projekcinės identifikacijos fenomenu ir įvedė valentiškumo (valency) terminą. Šis terminas apibūdina, su kokia pagrindine (dažniausiai – neįsisąmoninta) prielaida ateina į grupę kiekvienas jos narys. Tuomet nepriimtinos ir neįsisąmonintos tendencijos t.y. valentiškumas būna suprejektuoti į grupę ir grupę atlieka tokį svarbų konteinerio vaidmenį atskirų individų valentiškumui talpinti ir „perdirbti“. Bionas daug dirbo su grupės patiraima anihiliacijos baime, su šizoidine- paranoidine bei depresine grupės patirtimi. Jo metodas – neįsitraukti ir interpretuoti visos grupės fantazijas ir būsenas bei skatinti ją tyrinėti savo pagrindines prielaidas. Biono indėlis suprantant sąmoningąją grupės klodą turėjo lemiamos įtakos grupinės dinamikos ir grupinio proceso supratimui.

Biono mokinys Henry Ezrielis savo psichoanalitinę grupių teoriją pagrindė postulatu, kad individai veddami susidūrimo su gąsdinančiomis sąmoninėmis fantazijomis siekia sustiprinti

išstūmimą. Išstūmimo sukūrimui tarnauja objektų ryšių, kurie padeda užgniaužti šias fantazijas, sukūrimas. Šie objektiniai ryšiai pavadinti būtinais objektų ryšiais (required relationship), pasireiškia ir perkėlime. Būtinai objektų ryšiai leidžia lyg ir apeiti vengiamus ryšius (avoided relationship). Jeigu individui nepavyksta išstumimas ir jis įsisąmonina vengiamus ryšius, tada susikuria pražūtingi ryšiai (calamitous relationship). Grupėje vienu metu egzistuoja visų trijų rūšių objektų ryšiai, kadangi kiekvienas grupės narys skiriasi vienas nuo kito. Kyla sąmoninga bendra grupės įtampa, kurią sukuria ir kiekvienas grupės narys, kadangi pasak Ezrielio grupės nariai komunikuoja tarpusavyje ir betarpiškai, t.y. (communication by proxy) ne tik žodžių pagalba. Ezrielis savo interpretacijose visai grupei pailiustruodavo visus tris objektų ryšius: būtinąjį, vengiantį ir pražūtingąjį. Pavyzdžiui, grupės nariai tyrinėja kažką, kad netyrinėtų kitko, tam kad tas pastarasis nesukeltų frustracijos. Interpretacijos visada turi būti daromos čia ir dabar. Kitas svarbus momentas buvo, kad buvo interpretuojamos grupės ir terapeuto sąveikos, o kitos sąveikos tarp grupės narių suvokiamos kaip grupės pasipriešinimo terapeuto atžvilgiu apraiškos. Šis teorinis modelis paremtas ir grupės kaip visumos ir objektų ryšių teorijos idėjomis.

Grupės vedantysis yra labai atsiribojęs, savo interpretacija nukreipiantis tik į grupę kaip visumą ir daug laiko skiriantis destruktivioms fantazijoms ir primityvioms emocijoms tyrinėti, todėl dažnai grupėje vyraudavo slogios ir labai priešingos nuotaikos, iš dalies todėl Biono ir jo mokinių pasekėjų nėra daug ir ši terapija plačiai nepaplito. Nors iš dabartinio dešimtmečio literatūros matyti, kad šios idėjos atgimsta ir įgauna lyg ir naują kvėpavimą kitų autorių darbuose. Ypač Tavistocko grupių ryšių institute.

Ar mirties instinktas yra išreikštas grupinės analizės draugijoje ir mokymo kurse labiau, negu malonumo siekimo instinktas. Taip jau susiklostė, kad pasikartojantis kolegų skandinavų klausimas "Is it only hardship, no pleasure? tapo dinaminės matricos dalimi. Nes greičiausiai agresija yra visiškai nukreipta į save ir todėl reikia labiau kentėti, aukotis ir nepatirti pakankamai laisvo nuo kaltės ar pavydo malonumo.

Jeigu labai sutiprėtų atvira agresija ir nepasitenkinimas, kuri prieštarauja mūsų profesinės bendruomenės pamatinei matricai apie galimybę išgyventi tik kenčiant, sunkiai ir daug, o dažnai ir nesėkmingai dirbant, turiu omenyje su grupėmis, tai reikštų didesnę susidūrimą su autoritetais ir su savo vidiniais objektais. Pastangos ir pasišventimas toks didelis ir sekinantis, o pasitenkinimas toks trumpas ir lakus.

Kitas komplikuojantis malonumo ir mirties varų dinamiką aspektas yra pamatinėje matricoje jaustas trauminis patyrimas. Mes vis labiau įsisąmoniname tarybinio totalitarizo poveikį ir pagal realybės principą būtiną išgyvenimui savasties paaukojimą, nes sveika agresija prieš totalitarinę galią buvo pražūtinga. Taigi, mazochiostinis gynybų aspektas kaip išgyvenimo priemonė tebėra labai ryškus.

Dalyvavimo Holokauste psichinis patyrimas taip pat turėjo ir iki šiol tebeturi labai didelės reikšmės, tačiau bandymas perdirbti ir integruoti tą patyrimą yra labai skausmingas ir lėtas.

Nes būtina savyje pripažinti gilai destruktivias ir agresyvias varas, kurios nepriklausomai nuo aplinkybių buvo sužadintos. Ir dabar agresybus ir priešikas elgesys iškilus šiai temai rodo, koks skausmingas yra patyrimas turėti savyje ir labai stiprią aukos ir agresoriaus reprezentacijas, kurios yra ypač perspynusios.

(Cituoti ir naudoti ištraukas prašymas tik suderinus su pranešėja – EP: erna@pvc.lt)

